

31.05.2024

POL-2023-114107

Jakelun mukaan

Saatekirje; menettely huumausaineen käyttörिकosta koskevissa asioissa

1 Yleistä

Poliisihallituksen ohje Menettely huumausaineen käyttörिकosta koskevissa asioissa on annettu 17.12.2018. Menettelytapoihin liittyviä muutoksia on tämän jälkeen tarkennettu kirjeillä vuosina 2019, 2021 ja 2023 koskien ensimmäistä kertaa huumausaineen käyttörिकoksesta kiinnijääneiden alle 18-vuotiaiden puhuttelutilaisuuksien seurannasta ja myöhemmin tarkentaen tämän kirjaamista Patjaan sekä viimeisimpänä Korkeimman oikeuden ratkaisun 2023:12 vaikutusta vähäisenä määränä pidettävän huumausaineen määrään. Päivitettyyn ohjeeseen on nyt sisällytetty näiden kirjeiden edelleen ajankohtaiset asiat.

Ohjeen rakennetta on muutettu järjestämällä osiot uudelleen vastaamaan menettelyssä sovellettavaa viranomaistoimien porrasteisuutta. Tämän lisäksi ohjeeseen on lisätty omat osiot mm. ohjeen tavoitteelle ja tarkoitukselle, huumausaineen käyttörिकoksen määritelmälle, esitutinnan rajoittamiselle, päihderiippuvaisen kohtaamiseen sekä sakkomenettelyä ohjaavasta taulukosta.

Ohjeen päivitys- ja muutostarpeita on tarkasteltu Valtakunnansyyttäjän toimiston kanssa sekä kartoitettu poliisiyksiköistä loppuvuoden 2023 aikana. Valmistelun yhteydessä on tehty yhteistyötä myös Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa liittyen hoitoonohjausta koskeviin kysymyksiin lastensuojelulaitokseen sijoitettujen nuorten osalta. Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksesta on pyydetty fentanyylistä vähäisen määrän määrittely, jotta se on käytettävissä, kun kyseistä ainetta tavataan Suomen huumausainemarkkinoilta. Määrittelyn perusteella sakkomenettelyä ohjaava taulukko on päivitetty.

2 Keskeiset muutokset

Yleistä osiossa on aiempaa enemmän avattu huumausaineen käyttörिकoksen sääntelyn perustaa, koska perustan tunteminen parantaa poliisin lähtökohtia toteuttaa lainsäätäjän tarkoitusta. Sääntelyn yhtenä lähtökohtana on ollut viranomaisten parempi mahdollisuus puuttua nopeammin huumausai-

neen käyttöön ja vähäiseen hallussapitoon. Erityisesti nuorten kohdalla nopean puuttumisen merkitys on nähty merkityksellisenä. Tämän lisäksi sääntelyn tarkoituksena on ollut korostaa hoitoonohjauksen merkitystä harmittaessa rangaistusta sekä kannustaa huumeriippuvaisen hakeutumista hoitoon. Käyttörikossääntely ja sen antama mahdollisuus käsitellä asia viranomaisen prosessissa muutoin kuin rankaisemalla ei kuitenkaan ole tarkoittanut sitä, ettei huumausaineiden käyttöön tulisi puuttua. Puuttumisen tulee edelleen olla vaikuttavaa ja osoittaa, että huumausaineiden käyttö on rangaistavaa. Koska poliisinkin tavoitteena on nimenomaan edistää päihitteettömyyttä, puuttumisen tulee tapahtua porrasteisesti tavoitteenaan huumausaineiden käytön, hallussapidon ja välittämisen katkaiseminen.

Ohjeen tavoitteelle ja tarkoitukselle on lisätty uusi osio, jotta ne ovat helposti löydettävissä ja ne seikat korostuvat miksi ohje on tarpeellinen. Osiossa korostuvat rikosoikeudellisen puuttumisen perusteet sekä yhdenmukaiset toimintatavat, mutta myös päihitteettömyyden edistämiseen tähtäävät toimenpiteet sekä erityisesti alle 18-vuotiaiden ja päihderiippuvaisten huomioiminen poliisin toiminnan kohteena.

Ohjeessa määritellään huumausaineen käyttörikos ja rikosnimikkeen valintaan vaikuttavat seikat. Tässä osiossa on rikoksen tunnusmerkistöä laajemmin ja tarkemmin avattu käyttörikoksen määritelmää lain esitöiden sekä oikeuskäytännön valossa, kuten miten jatkuva käyttö vaikuttaa rikosnimikkeeseen ja mitä voidaan pitää vähäisenä määränä. Lisäksi osioon on tuotu vanhan ohjeen eri kohdasta rikosnimikkeen valintaan vaikuttavat olosuhdetekijät sekä huumausainemäärän vaikutus toimenpiteisiin, jolloin osiosta on saatu yhtenäinen kokonaisuus.

Toimenpiteistä luopumista ja huomautuksen käyttöä on täsmennetty huomioiden laillisuusvalvonnan kanta. Ohjeessa korostetaan sitä, että huomautus on luonteeltaan syyksilukeva seuraamus ja sitä voidaan käyttää vain silloin, kun jo aloitettu esitutkinta lopetetaan ja rikoksesta epäilty myöntää syyllistyneensä tekoon sekä muu näyttö tukee syyllisyyttä. Huomautusta ei tule käyttää vain moitittavan käyttäytymisen johdosta. Alaviitteessä on kiinnitetty kuitenkin siihen huomiota, että toimenpiteestä luopuminen ei aina edellytä huomautuksen käyttämistä ja tällöin poliisin ei tarvitse tarpeettomasti vähäisissä tapauksissa jatkaa asian selvittämistä esitutkinnassa.

Ohjeesta ilmenee esimerkkitalanteita, jolloin edellytysten täytyessä voidaan käyttää poliisialoitteista huomautusmenettelyä. Esimerkkiluettelossa aiemmin kuvattua tilannetta, jossa yleisellä paikalla tavataan vain hyvin vähäinen määrä (kerta-annos) huumausainetta, eikä tapaukseen liity yleisellä paikalla tapahtunutta käyttöä, on päivitetty ottaen huomioon teon vaikutukset yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen. Jatkossa poliisialoitteinen huomautusmenettely olisi mahdollista myös siinä tilanteessa, että yksittäisellä henkilöllä olisi hallussaan vähäinen määrä huumausainetta ja hän olisi sitä yksikseen käyttänyt niin, etteivät ulkopuoliset havaitse käyttöä ja, ettei teko

ole aiheuttanut häiriötä. Tämä on myös valvonnan toiminnallisesta näkökulmasta perusteltua.

Huomautuksen antamista koskevaa Patjan henkilö päätöksen päätöspäätöstä on muutettu. Patjalla tulee 1.6.2024 lukien voimaan uusi päätöspäätöstä "Rikos vähäinen, annettu huomautus". Kyseistä päätöspäätöstä tulee aina käyttää, kun rikoksen huumausaineen käyttörikoksen esitutkinta on päätetty vähäisyys perusteella ja siitä on annettu huomautus. Aiemmin huomautuksen antaminen on mainittu ainoastaan päätöspäätöseluiden selosteessa/ilmoituksen selosteessa ja siten se ei ole ollut esimerkiksi käytettävissä tilastoluvuissa.

Esitutkintaa ja sakkomenettelyä koskevassa osiossa on mainittu perusteet, milloin poliisialoitteista sakkomenettelyä ei sovelleta. Yhtenä perusteena on mainittu hoitoon hakeutuminen. Tältä osin ohjeessa on täsmennetty hoitoon hakeutumistiedon toimittamista poliisille ja pyritty helpottamaan tiedon saamista laatimalla poliisin käyttöön lomakepohja (liite 2), jonka hoitoon hakeutuva voi esittää hoitopaikkaan. Lomakkeen avulla välitetään epäillyn mukana poliisilta hoitopaikkaan tieto rikosepäilyistä sekä epäillyn halusta hakeutua hoitoon sekä toimintaohjeet, miten tieto hoitoon hakeutumisesta tulee toimittaa poliisille. Tämän tavoitteena on helpottaa hoitoon hakeutuvan tilannetta sekä parantaa esitutkinnan päättämiseen tarvittavan tiedon saamista. Tiedon toimittamiseen poliisille on määritelty kolmen viikon määräaika. Tämä aika on ohjeellinen ja sen on arvioitu olevan kohtuullinen. Määräajan asettamisen tavoitteena on osaltaan kannustaa päihteiden käyttäjiä hakeutumaan hoitoon mahdollisimman pian ohjauksen jälkeen ja toisaalta hoitaa asian esitutkinta päätökseen ilman aiheetonta viivytyksiä. Hoitoon hakeutumistiedon osalta on myös kiinnitetty huomiota siihen, että tiedon saamiseksi tarvitaan epäillyn ja tarvittaessa myös hänen huoltajiensa suostumus. Sakkomenettelyä koskevassa osiossa on lisäksi täsmennetty oikeuskäytännön pohjalta sitä, etteivät useat käyttökerrat muodosta yhtä huumausainerikosta.

Alle 18-vuotiaita nuoria koskevassa osiossa on korostettu viranomaisten nopeita toimia ja niiden merkitystä rikollisen toiminnan katkaisemiseen. Käytännön toiminnasta on noussut kysymys, voidaanko lastensuojelulaitoksessa sijoitetun nuoren katsoa olevan hoidossa. Sijoittaminen lastensuojelulaitokseen ei kuitenkaan vastaa lainsäätäjän tarkoittamaa hoitoon hakeutumista tai hoidossa olemista (vain muutamia poikkeuksia voi olla) ja siten rikosepäilyä selvitetessä toimitaan tämän ohjeen periaatteiden mukaisesti. Alle 18-vuotiaiden osalta on ohjeeseen otettu myös maininta tutkinta-toimenpiteiden ohjaamisesta tehtäväksi esitutkintalain mukaisesti mahdollisuuksien mukaan niille, jotka ovat alaikäisten asioiden erityisesti perehtyneet. Poliisilaitoksissa onkin nykyisellään moniammatillisia tiimejä (Ankkuri), jotka kykenevät laajalti käsittelemään alaikäisten asioita.

Alle 18-vuotiaiden toistuvien käyttörikostapausten käsittelemistä on selkeytetty niin, että ellei sakkomenettelylle ole selkeitä vastasyitä asia käsitellään

sakolla/siirretään syyteharkintaan. Vastasyitä selvitetään viranomaisten yhteistyössä. Lisäksi on uutena asiana korostettu nuoren suhtautumista lain käskyjä ja kieltoja kohtaan. Piittaamattomuudella on merkitystä siihen, miten asia käsitellään ja lastensuojelulliset toimet korostuvat.

Poliisin strategian 2024–2028 ja eettisen koodiston mukaisesti toimintamme tulee olla tasa-arvoista ja yhdenvertaisuutta edistävää. Tätä silmällä pitäen ohjeeseen on lisätty uusi osio, joka korostaa päihderiippuvaisen kohtaamiseen liittyviä näkökohtia. Osion tarkoituksena on kiinnittää huomiota siihen, ettei poliisi omalla toiminnallaan tarpeettomasti huononna päihderiippuvaisten tilannetta, eikä nosta kynnystä hakeutua hoitoon.

Hoitoonohjauksen hyvät ja toimivat käytännöt korostuvat. Poliisin tehtävänä on ohjata päihderiippuvainen hoitoon. Jotta käytännöt ovat toimivat, tulee ne poliisiyksiköissä järjestää paikallisesti toimivaksi ja huolehtia niin, että käytännöt ovat henkilöstön tiedossa. Osana tätä yhteistyö hyvinvointialueiden toimijoiden kanssa on välttämätöntä ja siihen liittyvät huomiot on kirjattu ohjeeseen. Hoitoonohjaustilanteet voivat myös koskea vapautensa menettäneitä, jolloin voi olla luontevaa huomioida tämä myös mahdollisissa poliisivankiloiden terveydenhuoltopalveluita koskevissa sopimuksissa.

Huumausaineenkäyttörikosepäily muodostaa sinänsä perusteet erilaisten pakkokeinojen käytölle. Rikosepäilyä selvittäessä tulee erottaa mm. turvallisuustarkastuksen ja henkilötarkastuksen tarkoitus sekä mihin niiden käyttö perustuu. Pakkokeinojen käyttöä rajoittaa mm. suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteet, eivätkä käyttörikosepäily voi johtaa esim. kategoriseen kotietsintöjen tekemiseen. Ohjeessa onkin laillisuusvalvonnan ja oikeuskäytännön perusteella nostettu olennaiset pakkokeinojen käyttöä koskevat seikat huomioitavaksi toiminnassa.

Huumausaineen käyttörikoksia selvittäessä on myös olemassa riski, että toimenpiteiden yhteydessä altistutaan tartuntavaarallisille veritaudeille käytettyjen ruiskujen kautta. Poliisiyksiköissä tulee olla toimivat ja selkeät menettelyt altistustilanteita varten. Tätä on käsitelty lyhyesti omissa työturvallisuusosiossaan.

Sakkomenettelyä ohjaavaa taulukkoa koskevaan osioon on tuotu mahdollisuus päivittää tarpeen mukaan taulukkoa aiempaa kevyemmällä menettelyllä.

Poliisitarkastaja

Toni Sjöblom

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 31.05.2024 klo 09:31. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.

Liitteet	Ohje; Menettely huumausaineen käyttörrikosta koskevissa asioissa sekä ohjeen liitteet 1 ja 2
Jakelu	Poliisiyksiköt Ahvenanmaan poliisiviranomainen
Tiedoksi	Poliisihallituksen yksiköt Sisäministeriön poliisiosasto Valtakunnansyyttäjän toimisto Rajavartiolaitos Tulli Puolustusvoimat/Pääesikunta oikeudellinen osasto Poliisihallitus/kirjaamo Sinetin normikirjasto/Esikunta